

NEMZETI TÁRSALKODÓ

1840

I. FÉLÉV.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

HETENKÉNT KIADTA

AZ ERDÉLYI HÍRADÓ'

SZERKESZTŐSÉGE.

III H

KOLOZSVÁRTT

NYOMATOTT AZ ERDÉLYI HÍRADÓ-INTÉZET' BETŰVEL.

BCU Cluj /

ERDELYI MUZEUM
KÖNYVTÁRA

Library Cluj

L 111

T A R T A L O M.

Lap.

Albert herczeg	5 - 7.
Általános elmékedések a' takarékpénztárakról	17 - 20, 25 - 28.
Árva gyermek	44, 45.
Bánffy Dénes' Tragoediája Vázolatokban	1 - 4.
Bánffy László' gyászompája	49 - 52.
„ „ hona	62.
Báthori András	116 - 118.
Billard-dal	200.
Bús fölirat	45 - 48.
Chosrew basa	135, 136, 142 - 144.
Clam-Martinitz gróf	72.
Csalódás	111, 112.
Daguerreotype	(24)
Donna Concha	99 - 102, 108 - 111.
Duna-tiszai hajókázható nagy csatorna	73 - 76, 81 - 86.
Elhagyatott	155.
Első évfordulat. Legenda	198 - 200.
Elszántság	176.
Emlékezet Előpatakára 1839.	11 - 13.
Erdélyi könyvsajtók' munkálatai' ismertetése:	
I. Kulcsár; a' mérő edények' különböző jugerumokhoz, quadrat ölekhez való törvényes egyeztetéséről. Készítette Tóth Mikolai István. Kolozsvárat 1839	102, 103.
Erdélyi tutajozás és hajózás	81, 82 - 86. =
Értesítés a' „Bánffy Dénes' Tragoediája“ czimü cikkelyről	32.
Értesítő felszólítás az „Unitaria vallás' történetei Erdélyben“ czimü munkára nézve	80.
Európa' uralkodói	118 - 120.
Fakimélő kemencze	127, 128.
Felelet a' N. Társalkodó' ez évi 89 - 92, és 98, 99. lapjain lévő felszólításra és észrevételekre	107.
Felszólítás és némelly észrevételek „Az Erdélyi Diacták és Országos Végzések“ czimü munka' harmadik kötetére	89 - 92, 98, 99.
Gyászbeszéd Bánffy László felett	52, 53.
Házassági Candidatus	181 - 184, 187 - 192.
Holdhoz	144.
Honestus	171 - 176.
Honom	53, 54.
Hú ifju	15.
Ifju szakállasink	32.
Iparunknak mire van szüksége?	161 - 167.

1840-ik évre jóslatok	79, 80.
Kolozsvári árjegyzék 1595ből	69-70.
„ „ „ kisdedóvó intézetről és előiskoláról	22-24.
„ „ „ színházról	169-171.
Koponya nélküli élet' alapos előterjesztése	95, 96.
Korunk' sajtóságai	57-60.
Kölcsey, a' népszónok	32.
Könyvismertetés. (A' gyakorlati bányaművelés' előadásáról)	103, 104.
*Közlemények Erdélyről:	
II. Közlemény: Fel- és Al-csik	185-187, 193-198, 201-206.
Lelkek' útja. Néprege	13-15, 20-22.
— Levéltöredék Kolozsvárról	60-62.
Literaturai Jelentés	16, 24, 48, 64, 96, 104, 112, 128, 152, 192.
Magyar hazánk' történetét érdeklő figyelmeztetés	9-11.
Mai hősnemek	32.
— Mutatvány „A' Bubékek“ című szomorú játékból	7, 8.
„ „ „ Vitschel' magyar nyelvre fordított imádságos munkájából	148, 149.
— Művészet és tudományok Moldovában és Oláhországban	70-72.
Népdal	64.
— Párizsi levél P. H. L....hoz	153-159.
Részeges' halála	149-152, 159-160.
— Sükösd Györgyről	180, 181.
Száműzött	168.
Szerelmem	92-94.
Szív' örvényei. Eredeti novella	129-134, 137-142.
Tatár erkölcsi kép	54-56, 62-64.
X Tájépek. Utazási rajzokban	65-69, 76-79, 86-88.
Tavaszdal	167, 168.
Tévedés.	4, 5.
Tircza. Zsidó korrajz	28-32, 38-40.
Tokaji szüret 1839-ben	121-124.
Történet' országa	113-116, 124-127.
Törvényhozás, bányászat	53-58.
Úti dalok	94, 95.
X Zaránd vármegyei utazás 1837-ben	41-44.
X Zaránd vármegyei utazásra czáfolat	177-180.
Zilahi ev. ref. oskoláról	105-107.
— Juliusi szobor' felirata	24.
Válasz Z. úr' szebeni naplóra tett feleletjére	206-208.
Vízgyógy intézet Erdélyben	97, 98.
Vonások a' muszka császári udvar' rajzolatából	145-147.

NEMZETI TÁRSALKODÓ.

Első félév.

Kolozsvár, Januárius' 2kán, 1840.

I. szám

Tartalom: Bánffi Dénes' Tragoediája. Vázolatokban. (Nagyajtai Kovács István) 1. lap.
Tévedés, (gróf Kemény József) 4. l. Albert herceg, (Károly) 5. l. Mutatvány fogarasi Nagy Pálnak „A Bubekek” című öt felvonásos szomorú játékaiból, 7. l.

Bánffi Dénes' Tragoediája.

Vázolatokban.

I.

Bánffi Dénes.

1661 — 1673.

Apafi Mihály' fejdelemségének elsőbb éveiben (1661—1673) húvei közt senki sem látzott; oly szerencsésnek mint Bánffi Dénes. Neje, Bornemisza Kata; testvér-nénje volt Bornemisza Annának — a' fejdelemnének; 's' illy viszonyában mit nem remélhetett, Apafitól?

Ki fénylő családból származott; széles uradalmakat öröklött; majd ezerekre kiható tisztségre vágyik; családi ragyogáshoz, uradalmi gazdagsághoz, hatalom- és tekintetdó hivatalt áhítván csatolni. Bánffi századok óta kitünt fényű nemzetségből vette származatát; rppant terjedelmű jószágokat birt; első rangu hivatalviselők' osztályába tartozott; fejdelemsógorának már uralkodása' kezdetében hazája tanácsosa, egy szersmind Doboka' vármegye' főispánya, 's' Szamosújvár' főkapitánya lévén. Néhány év alatt hivatalban még magasabb fokra emeltetett; hatalomban tágasabb körbe helyeztetett.

Miután Nagy Várad — nyugotról sokáig Erdély' fő védbástyája — töröknek hódolt, 's' várában magyar fő kapitány helyett keleties göggel muzulman basa parancsolt; Kolozsvár hadi tekintetben nevezetes ponttá vált. Erdély istam-

buli szultánok' ótalma' alatt állott; azért nekik nagyobb mennyiségű ezüst, aranyadót fizetett évenként most mint valaha; még is' soha sem védelmeztetett általok oly kevéssé mint éppen most. A' váradi török örök béke' napjaiban Kolozsvárig száguldoztak az ártatlan lakósokat kizání, rabolni. A' Várad és Kolozsvár közötti vonalon dombjaikon fennálltak ugyan Sebes' és Gyala' várai; bennök erdélyi katonák tanyáztak; de a' benső váltér' kicsinysége miatt mind kettőben kevesebb számmal, mintsem ama' kiszáguldozókat eléggé zabolázhatták volna. Így Várad' ellenében ótalombástyaúl Kolozsvár maradt, falai közt számosabb őreivel. Ezért a' kolozsvári fő kapitányság; mint a' hon' édes nyugalomát leginkább biztosítható tisztség, nagy fontosságúnak tartatott.

Az idősokban; mellyről itt beszélek, Ebeni István, országtanácsos és Kolozs vármegyei főispány vala Kolozsvár' főkapitánya, 's' méltóan Apafi' biróalmáján előkelők' között senki sem csillogott annyi baderénnyel mint ő; de 1666ban elhalt. Halálát hon' és fejdelem egyiránt fájlaták; 's' ez hüven hirdeti, mi volt ő mind kettőnek. Egész haza' fájdalmit csak érdemben gazdag férfiak' elhunytá költheti fel.

Ki fog a' megdicsőült Ebeni' helyébe lépni? vágyva vágyott mindenki hallani. A' hír felszárnyalt a' fejdelem' udvarából, és Bánffi Dénes' nevéet hordta szerteszét az országban. Apafi őt nevezte ki Kolozs vármegyei fő ispánynak,

's kolozsvári fő kapitánynak. Most egyetlen egy férfi állott még ragyogóbb című, szélesebb hatalmu hivatalban mint ő: — úzoni Béli Pál, mint erdélyi hadak' generálja.

Apaft megelőzött fejdemeink alatt békeség' idejében nem léteztek generálok. Vármegyékben a' vitézlő nemeseken fő ispányok, székely földön a' székelyeken fő kapitányok tartottak szemlét. Midőn háborúra szólító parancsolat adatott ki: mindenik fő ispány, fő kapitány maga ültette fel és vezérelte illető vármegyéje' vagy széke' hadát a' kijellett gyűlő helyre. Ott nevezettek ki — fejdemek által — rendszerint, és iktattattak új tisztségeikbe a' generálok. Hárman voltak: vármegyei nemesség' generálja; székelyek' generálja; fő generál. Ennek iktatási ünnepélye sajátszerűleg ment véghez. A' hadak sorba állították; előttök egyik országtanácsos — e' czélra felhatalmazottan — aranyos botot és kardot nyújtott által neki, 's legottan tőle, mint fő hadvezértől lettek függendők minden vitézek; de csak míg mezőben táboroztak; csatateren harczoltak. Háboru' végződtevel leszállottak, szétoszlottak a' hadak 's a' generáli tisztségek, mint szükségtelenek, hozzájuk kapcsolt hatalommal együtt megszűntek.

Ez ősi szokással ellenkező történt Apaft korában. Béli Pál, országtanácsos, Seps' Kézdi, Orbai székely székek' fő királybírója 's Belső Szolnok vármegye' fő ispánya békes időben is „erdélyi hadak' generálja“ czimmel élt, fejdemi jóvá hagyásból; ez a' vármegyei, székelyszéki vitézlő nemesek nézve neki nem adott hatalmat; de igen a' városokban, várakban tanjázó, zsoldos őrcsapatokra; e' befolyástól azonban majd csaknem egészen megfosztatott — Bánffi miatt.

Apaft alattvalói közt nem akart senkit Bánffinál fényesebb, nem senkit hatalmasabb hivatalban látni; őt tehát Ebeni halála után nem csak kolozsvári főkapitánynya, hanem, számára új

hivatalt teremtvén, honvégbeli generállá is tette. E' képpen Bánffi tiszti címet illetőleg Bélivel párhuzamba lépett; hatalomban pedig őt feljül haladta. Ez az őrseregek' fektéből természetesen folyt. Erdély' nyugoti határszélei lakosait nem csak a' szultán' törökjei, hanem Magyarország' királya' katonái is háborgatták; 's mivel őtalmul az erdélyi őrhadak jobbadán mind nyugoti határszélei várakban voltak elhelyezvők, a' végbeli generálság' alkotásával Béli' parancsnoksága alól kiestek 's Bánffié alá rendeltettek; és a' midőn Bélinek, mint erdélyi hadak' generáljának pusztá cziménél egyéb alig maradt: Bánffi, a' honvégbeli generál olly nagy hatalommal ruházott fel, melly szinte fejdelmével mérközött.

E' rendkívüli felemeltetés 1666-ban szeptemberben Fejérvárról történt. Onnan a' fejdelem nevével és egyetlen egy, életben levő magzatjával, a' 6 éves Gergely herczeggel Kolozsvárra indult: előbb Ebeninek temetési gyász, aztután Bánffinak iktatási örömnünnepét személyesen diszesíteni. Utjában lesújtó szerencsétlenség érte. Alig jött ki Fejérvárról: a' kis herczeg lábba esett, 's Kolozsvárra megérkezés után nap élni megszűnt. Porai a' helvétziai vallást követők' Belső Farkas útczái templomában nyugszanak; oda a' haza' nagyjai temették, 's könnyekkel szemekben; mert közülök akkor senki nem sejdítvén, hogy Erdélynek több magyar uralkodó fejdeme nem leend: a' gyermek herczegben, kiből gyönyörű lelki tulajdonok' himbaji fakadoztak, derék fejdelmet reméltek egykor nyerhetni, 's reményök — a' szebb jövendővel biztató — hirtelen semmivé lett.

De forrón szeretett magzat' korá vesztét forrón szerető szülők érzik legmélyebben. Így a' fejdelem és fejdelemné is. Ők késervők' megbírhatalan súlya alatt egészen összeroskadtak; 's az idő — ez a' minden fájdalmak' legbizonyosb enyhítője — nekik némi enyhet is csak

későre nyújtott. A' fejdelem szinte harmincz napig minden köz ügyek' igazgatásától megszűnt; a' fejdelemné — az édes anya — egész öt hónap' folytában minden köz társas köröktől elvonult; csupán magányos szobájiban ohajtott maradni, és a' mikkel ott legyakrabban társalkodott, azok — bánatja 's könnyei voltak!

'S im úgy látszott, mintha a' halál' anyala csak azért ragadta volna el a' fiatal herceget: hogy atyjának ismét alkalom nyíljk Bánffit kegyelmének új nemével halmozhatni.

Országgyűlés hirdettetett, a' közelgett 1667-dik évi januariusban Maros Vásárhelytt tartatandó. Bánffi későbbben jelent meg ott mint mások, és fénykörrel, millyennel magányos hazafi járnai nem láttatott. Hintáját délczeg lovak vonták, méltók akármelylek uralkodó' szekere't vonni; honvégbeli hadakból kiszemelt vitézek kísérték, büszkék abban ülő generáljokkal. A' városból sokan kiomoltak elébe tisztelkedni: némelylek szeretetből, mások hizelkedésből, 's tömjénezőinek közepette vonúlt abba bé. Belső is szokatlan, fejdelmét szinte homályba borító ragyogvány sugárzotta körül minden léptén. Szállásán pompa csillogott. Mikor az országosan tanácskozó terembe ment, ősilég czifrán öltözött előkelők kísérettek, 's maga, az egész törvényhozó testület is annyira bókolt neki, hogy egyik gyűlésében — egy szó sem zendülvén ellene — köz akarattal feljogosította őt: mindazokat, kik Kolozsváratt mint polgárok honolnak, vagy mint idegenek tartózkodnak, halállal büntetnie, ha hadügyben kibocsátandó parancsainak nem engedelmeskedendek. De mi volt e' halált oszthatásra feljogosítás ama' nyilatkozathoz képest, melyet a' fejdelem egyik vásárhelyi lakomázás közben hallatott? „Nékem“ szolt ő Bánffihoz fordulva, „reményem sem levén magzat-hoz; kívánom: fiacskádat, kit saját fia m-nak is merek el, sokáig egészségben lássam!“ — Bánffit Apafi' lábaihoz ragadta le megáradott háláérzete, 's a' szavak, melylekért most lebo-

rúlva bálványozá fejdelmét, villámsebességgel haladának ajakról ajakra, városról városra, faluról falura, míg el-béjára az egész hazát. Sokfélét jóslottak azokról. Némelylek már jövendőbeli fejdelmöket látták a' kis Bánffi Györgyben, Dénes' fiában.

Egy hiányzott még Bánffinak: — a' nagyságos cím, 's ezen nem kell csudálkozni. Hazánk' fejdelméi is hajdon többnyire csak méltóságosak, nagyságosoknak szólítottak; igen kegyelmeseknek is; de akkor a' „kegyelmes“ cím „clementissimust“ tett, nem „excellentsimust“ mint most. Urak' szokásos czime „vitélző, nemzetes, tekintetes“ volt. Fejdelmeken kívül kevesek bírtak kiváltsággal: „nagyságos“ czimmal élhetni. Azt uralkodóink nem tartották ugyan csupán magukat illetőnek; de vele másokat még is olyan ritkán ajándékoztak meg, hogy történetiróink mint rendkívüli eseményt, méltónak itélték évkönyveikbe feljegyezni. Ki nem látta legalább Bethlen Farkas históriájából, mikép' a' híres, régényes életű Békés Gáspárt II. Zápolya János választott magyar király díszesítette fel „nagyságos“ czimmal? — És Bánffi Dénest I. Apafi Mihály fejdelem.

1673ban novemberben midőn Fejérvárat folydogalt az országgyűlés; Teleki Mihály ország tanácsos, mint fejdemi küldött, egykor a' Rendek' tanácskozó csarnokába lépven, szolt: „Béke' 's háború' idejében minő hősöket szült legyen a' századok óta nagyon feles Bánffi család: bizonyítja a' magyar nemzet' évkönyvei, 's királyok által azonak adott oklevelek, melylekben tagjai számos falukat, városokat, uradalmakat nyertek erényeikkel. Fő hivatalfokok, például: generálság, főispány- és tanácsosság sem tagadtattak meg az említett családtól hajdoni századoktól fogva; melylek miérthogy így voltak még akkor, mikor a' magyarok' dolgai virágzásban álltak: most a' magyar nemzet' dűcsőségének vénhedésre hanyatló korában u-

gyan azt az erénytől megtagadni, igazságtalanság lenne. Annakokáért a nagyságos fejedelem érett fontolás után meghatározta: Bánffy Dénes uramat „nagyságos“ czimmal diszesíteni fel. A' Rendekek tehát ez ügyben alkalmazták magukat a' fejedelemhez. „Bámuló némulással fogadták némellyek Teleki szavait. „Sokaig, szerencsésen éljen Bánffy nagyságos czimmel!“ harsogva kiáltozták mások.

Szerencséjé tetőpontján állott most Bánffy; de, mielőtt a' következett év leforgott, irtózatosan zuhant le róla, mint Apafi gyávaságának, és camarillája gonoszságának veraldozatja.

(Folytattatik.)

Nagy ajtai Kovács István.

Tévedés.

Et bonus nonnunquam dormitat Homerus.

Idősb W. Jankowics Miklós tudós barátom, a' magyar régiségeknek lelkes becsülője és farradhatatlan buvára, az 1830beli „Tudományos Gyűjteménynek“ XIIIdik kötetében tagadhatatlanul bizonyította bé azt, hogy magyar hazánkban I. Ferdinand alatt magyar nyelvünk a' polgári, és egyházi rend által a' levelezésekben már használtatott, 's némüleg divatban is volt.

A' mit bébizonyítani másnak bajos, és szinte lehetetlen, az Jankowics urnak könnyü, mert ki bír a' két magyar hazában több eredeti magyar irásokat és diplomaticai kincseket J. urnál? És bizonyval (hizelkedés nélkül legyen mondva) J. urban annyi hazai gyökeres esmeret létezik, hogy a' koszorut e' tekintetben már rég elnyerte; — ehhez járul még azon lelkes igyekezete is, mi szerént, minden tudását nemzetünknek a' tudományok' és mesterségek' mezején volt előmenetelének, 's hajdoni virágzásának vizs-

gálására, és ellenséges indulat által támasztott balvélekedéseknek megtorlására fordítván, magyar hazánknek régi fényét hitelesen bébizonyítani szüntelen törekedik.

„Insenuitque
„Libris et curis“

Horat.

Ha tehát J. urat ezen szent, dicséretes és igen is hasznos tüze néha erősebben ragadjais el; kiki legfeljebb Horatiusnak e' verseivel állhat vele szembe:

„Ubi plura nitent, non ego paucis
„Offendar maculis, quas aut incuria fudit
„Aut humana parum cavit natura.“

És csupán csak ezen szempontból veszem fel J. urnak azon tévedését; mi szerént a' magyar nyelvhez való tisztelete és buzgósága által igen is elragadtatván, az említett „Tudományos Gyűjteménynek“ 28dik lapján egy 1543beli magyar levélnek, melly erdélyi vajda Balassa Imréhez íratott, közlése alkalmával, az azon levélben előforduló ezen szavakból „in Wechwen 1543“ azt következtette vala, hogy azon levél egy bécsi polgár által iratott legyen, 's következőleg már 1543ban a' bécsi polgárok megkedvelvén, és gyakorolván is a' magyar nyelvet, azon beszéléni, sőt írni is tudának.

Ezt, megvallom, nem igen hihetem; mert nem igen kedvelte még akkor német a' magyart. — Igaz ugyan, hogy Bécsben már 1536-ban Pesti Gábor' magyar Testamentoma, és Aesopus' meséinek magyar fordítása kinyomtatott (lásd: „Denis Wiens Buchdrucker Geschichte 1782.“ in 4o pag. 379. 380.), de szinte 1561ig ott más magyar könyv nem is nyomtatott, és az azon idő közötti magyar könyvek vagy krakkói, vagy kolozsvári sajtóra szorultak; a' pedig a' magyar nyelvnek Bécsben való akkori kedveltetésére éppen nem láttatik mutatni.

De egyébiránt is vélekedésem szerént a-

zon levél nem „Bécsből“, hanem „Wécsből“ (Torda vármegyéből) iratott; még pedig Balassa Imrének vécsi gondviselője, vagy tiszteje által. — Hogy a B betűnek formája szinte a XV-dik századig úgy iratott mint a mostani W, régi oklevelekből tudatik, de a XVII-dik században a B már Bnek, és nem Wnek iratott. De nem is lehetne képzelnünk, hogy Balassa Imre Kékkőről, a hova az 1543-beli levél idézve vala, hogyan és miért küldhetett volna Bécsbe „szekereket a marhához?“ mert íme ezt olvassuk az érdeklőt levélben: „Énnekem küldjen Kegyelmed szekeret az marhához, mert énnekem drágán lenne, és nagy káromra lenne, mert öreg hordók lesznek, ahhoz öreg hét szekér kellene“ 's a t.

Végre, — familiám leveleiből (mert a vécsi uradalmat a Kemények birják ma) könnyű volna megmutatnom, hogy a vécsi uradalmom 1529 előtt I. Zápolya János király által Werbőczy Istvánnak adatott, 1529ben Artáncsi Pál és Balázs birtokába szállott, ezekről pedig 1540ben Balassa Imréről írt által. — „Vécsen“ tehát, (vélekedésem szerint) és nem „Bécsen“ költ az említett 1543-beli ritka magyar levél.

Fogadja egyszóval tudós J. barátom ezen észrevételemet azon valódi indulattal, melylyel érdemeit örökké tisztelte

Gróf Kemény József,

Albert herceg.

Az angol Courier — mely mint tudatik, jelenleg torylap — egyik cikkelyében a

Coburg hercegi család különös szerencséről elmélkedik, mellyek korunk' legrendkívülbb's csodásabb eseményei közé tartoznak. Rövid történeti vázolatban előadatik ottan, miként nevezkedett az egyesült szász-coburg-gothai hercegség csekély kezdetből mostani jelentőségére, 's az előbb nem igen nagy statusjövedelem, valamint a hercegi magánybirtokok is miként szaporodtak fel olly bámulatosan. Így szól továbbá a Courier:

„Midőn a felejthetetlen Charlotte hercegnő — a 'szigetek' szőke fürtös lyánya — Leopoldot férjül választá, ez ausztriai szolgálatban levő őrnagy volt, 's minden kinézése köpenyében 's kardjában állott. Emelkedése előjátéka volt családa' emelkedésének. Nővére kenti hercegné lön, 's így, valamint ő, tagja lön ez is a britt királyi családnak, 's most ha nem anyakirálynő is, ugyancsak Anglia' királynőjének anyja*). Maga Leopold Belgium' királya, catholicus mellékági unokaöcsse Ferdinand férje Donna Máriának 's czimleges királya (Titular-König) Portugálnak, míg egy másik unokaöcsse Nagybritannia' uralkodó királynője' férjüül van kinézve.

Minden lármás hadi tettek 's status-szolgálatok nélkül illy rövid idő alatt tán soha egy család sem jutott még ennyire dús 's csillogó sorshoz. „Tu felix Austria nube.“ Egyenessége 's erkölcsileg vallásos tisztasága által annyira kitetsző nemzetnek, mint millyen a britt, legnagyobb örömeire szolgál annak tudása, hogy az Albert herceggeli ezen összeköttetésben, ifju,

*) Az itt mondottak' világosításául íme egy rövid véréágazati lap:
III. György, angol király, † jan. 29, 1820.

Tíz gyermeke közül a három nagyobb:

IV. György, angol király
† jun. 26, 1830.

IV. Vilmos, angol király,
† jun. 20, 1837.

Edvárd Auguszta, kenti herceg,
† 1820; özvegye Mária Luiza Victoria, coburgi hercegnő.

Charlotte, walesi hercegnő,
† 1817. Első neje volt belga király Leopoldnak.

Alexandrina Victoria, angol királynő,
szül. máj. 24, 1819.

szeretetre méltó, kegyelmes királynőnk' személyes boldogsága ugyanazonítva van a' legbiztosabb kezességgel mind a' felől, mi az ország' alkotmányszerű jogaira 's boldogságára vonatkozólag mondhatlan fontosságu. E' házassági szövetséget nem biztosok' alkudozása segíté elé, mint a' fejedelmi házasságoknál olly gyakran történni szokott, hanem Victoria, vonzalmának következtetésül, irányá választását azon férfura, kit látott és ismert. Ennyiből ő felsége' házboldogsága a' lehetőségig biztosítottnak nézethetik, 's az erről meggyőződés minden osztályu 's felekezeti alattvalóinak szívét a' legörömteljesebb reménnyel 's bizodalommal tölti bé. Több nyilvános 's political álláspontok' tekintetéből is helye van itten a' szerencsétetésnek. A' protestans hitvallás' tanítmányai 's tiszteletben tartása mellett nekedvén fel az ifju herceg, nem lép idegenként protestans egyházunk' kebelébe. Vallási rokonszenv 's szivhajlam nem kevésbbé kapcsolják őt azon néptömeg' érdekéhez 's érdeklméhez, mellynek első 's legjelesebb polgárai közé lépendő, mint mennyire kedvessé teszik a' a' dicső uralkodó nő előtt, kit e' nép éppen annyira szeret 's imád, mint ő maga. Egyenesen származván le azon szász fejedelmi ház' legnagyobb ágától, mellynek választófejedelme V-ik Károly császár' korában később vala birodalmát 's hatalmát áldozatul esni engedni, mintsem felhagyna a' reformatio' igazságainak, 's ezek' dicső hajnokának, Luthernek ügyével: reményt nyújt Albert herceg, hogy a' koronávali összeköttetése a' nemzeti hitvallás' erős gyámja lesz, 's szükség' esetében ótalombástyája a' nemzeti egyháznak. Poroszországban neveltetett a' b o n n i protestans (mellékesen említve: elegyes) főiskolában, 's mind azok' ítélete szerint kik őt ismerik, szelíd, igénytelen 's elkötelező magaviseletű ifjunak mondhatni őt, 's egyiránt szépnék mind teste', mind lelke' tekintetéből. Illy körülményeknél a' lakadalom' napja öröm-

ünnepnap leend azon egész ország' népességére nézve, mellyben — mint a' spanyol monarchiáról mondatott volt — a' nap soha le nem megyen.“

Nem lesz helyén kívül, ide függesztni egyúttal azon ismertetést is, mit közelebbről Albert hercegről az á g o s t a i k ö z ö n s é g e s ú j s á g' szerkesztősége bocsátott közre, egy angol úraság' levele után, ki húzamos ideig élt a' herceg' közelében, a' nélkül ugyancsak, hogy legkisebb hivatalos érintkezésben is lett volna vele. Halljuk hát a' szóba vett levelet:

„Egy olly pillanatban, midőn minden szem királynőnk' leendő férjére van szegezve, nem érdektelen néhány szót olvashatni ezen fenséges hercegről. Felesleges volna gyermeké' korszakára vissza menni, hol csak csiráiban volt, mi most olly delien fölvirágozott. Legyen elég megemlíteni, hogy akkori titkos tanácsos Flor-schütz urnak, e' derék jellemű 's elvű férfinak felügyelete alatt nekedett fivérével, az örökös herceg Ernesttel együtt. Ugyan ő kíséré el a' hercegeket a' bonni egyetembe, hol egyszersmind egy érdemtelen hannoverai tiszttől vettek tanítást a' hadtudományból. Bounban Albert herceg azon kívül, hogy a' jövődjére szükséges felsőbb tudományok' tanulását lelkiismeretesen folytatta, szabad óráiban természet tudományi tanulmányokkal, vegytannal 'stb. foglalkozott, 's fenséges testvérével együtt megvetté alapját egy természeti ritkaságok' táranak. Illy különféle tudományok mellett a' művészetek sem maradtak elhanyagolva; Albert hercegnek van tehetsége a' festészetre, a' hangászatot kedveli 's sükerrel gyakorolja, mint ez kitetszik több rendbeli szép szerzeményeiből — compositióiból. Műértése reményt ad, hogy az a' festészeknek 's hangászoknak lelkes pártfogója leend, ki a' kitünő érdemet méltányolni tudja. Státuszgazdaságot, törvénytudományt 's classicai tanulmányokat tárgyazó academiai értékezései egy

első rangú német statusférfitétele szerint, ki azokat olvasá, rendkívüli mutatványok korához képest, 's sokkal éltesebb embernek sem válnának gyalázatára. A vadászatot szenvedélyesen kedveli, de annyira ugyancsak nem, hogy e' miatt további öntökéletesítése' komolyabb munkáiról megfeledkezne. Termete bár szép 's elkötelező, de azért éppen nem hiú, 's úgy őt méltán hercegek' példányának nevezhetni, a' szó legjobb értelmében. Társalgási kedvessége, valamint a' gyermeki 's testvéri kötelességek' hű teljesítése környezetének leghőbb ragaszkodását vitták ki részére, mi egyszersmind bizonyosága annak, hogy egészen a' házi élet' boldogságára teremtettet. A' szász coburg gothai uralkodó hercegné, mostoha anyja, valamint a' gothai özvegy hercegné' iránt mutatkozó tiszteletteljes figyelme, kit mint igazi nagyanyját szeret és tisztel, valóban megindító. A' mult évben midőn az örökös herceg Erneszt szászroni katonaszolgalathoz lépett 's Albert herceg Olaszország felé vezé útját, legelőször vált el egymástól a' két testvér, 's e' megválás elég terhes volt. Albert herceg lelkületére nézve barátságos; nyájas 's vidám; a' körülé lévők' vigasztalásában tartózkodás nélkül osztozik, 's különös fogékonysága van a' nevetségesre vonatkozólag, nevetése azonban a' legszelídebb. A' hízogást 's cselszövényeket szívéből gyűlöli, míg másfelel vizsgál emberismeret 's azon szokása által, hogy mindent megtekint 's fontol minden oldalról, képes személyről 's dologról egyiránt helyesen itélni. Beszélhetnénk elő itten némelly érdekes 's jellemfestő vonásokat a' kedves herceg' életéből, azonban szerénységét kimélni akarva, azt most elhagyjuk. Csak annyit kívánunk még megemlíteni, hogy királynőnk' illetően összeköttetésén minden ángolnak, legyen bár whig- vagy toryfelekezeti, szívéből örvendeni kell, a' választott fejedelmi ivadék ennyire kész lévén a' rá váró fenséges helyezet' betöltésére."

K y.

M u t a t v á n y
Fogarasi Nagy Pálnak „A' Bubekek”
című öt-félvonásos szomorú játékából:

A' negyedik felvonás' utolsó jelenése.

Hába, Janka.

Loránd jó, Janka elébe szalad.

Te vagy, jövel Loránd, édes Loránd!

Loránd.

(Áltkarolja Jankát)

Édes szerelmesem Jankám, mi bánt?
Milyen komolyság ül szép arcodon?
Jankám, ha én jelen vagyok veled,
Ah nem szabad felhőnek lenni itt
E' kis kerekded bájegen, a' hol
Ragyognak eltem' két szép csillagi.

Janka.

Miért maradtál, késél olyan' soká?
Nem vágyott-é szived' meglátni azt,
Ki e' világon, e' széles világon
Csak tégedet lát mindenütt Loránd?
Hát nem kívánta ált' ölelni azt
Karod, ki ah mindent benned karol?
'S feledni el tudál te engemet
Ilyen' soká?

Loránd.

Jankám, te mindenem,
Éltem, te boldogságom, lételem,
Idvém, feledni, tégedet feledni?
Előbb feledjen el Mindenható
Engem', malasztjait 's áldásait
Tagadja meg tülem! Feledni? nem!
Te képedet látom leány, leány,
Egen, szivárványon, földön, vizen,
Szélnek' fúvalmában, villám' tűzében,
Virágokon, rózsák' nyilási közt,
Nápnak, holdnak tányerán, csillagok'
Fényén; fáknak levélkein, kicsin
Füszálakon neved van írva le.
Egész világ te vagy szivemben, ah
Jankám! feledni téged? nem soha!
Egy perczig is nem, nem, hidd leány,
Istén bizonysgom!

(Hába'hoz)

Ne légy atyám
Bús, légy vig, e' hely biztosítva van.
Itt nyugalom lakásod jó öreg.

Hába.

Sírban, csak a' sírban találhatok
Nyugalmat én.

Janka.

Midőn veled vagyok
Loránd, eszemből minden tárgy kimegy,

Egyedül kedves, lélkemben csak te élsz.
Miért hagyál el ily' soká, nem is
Mondtad? — Kie e' vár, kinek vagyok?
Lakában itt mond ah hamar Loránd?
Oly' nyugtalan vagyok.

Loránd.

Szerelmesem!
Édes leány, nyugodt, nyugodt legyen
Szived, veszély nincs, nincs' felelem.
Nyiltan beszélek én Jankám veled.
Mathilde gazdag hölgy, parancsnoka
E' várnak, ő Bubeeknek özvegye.
Olasz, tüzes, kegyetlen; 's jöllehet
Nem ifju, még is csak szerelemben él,
Valóját ez, csupán ez járja ált.

Janka.

'S te itt Loránd, e' kastélyban! 's te itt,
Szólj, mit mivelsz? ah félek, reszketek!

Loránd.

Leány, ez asszony nál voltam, 's neki
Előbeszéltem mind történeted:
Hogy gyilkosok robantak rád 's miké'p
Menttetem élted meg, 's hoztalak
E' várba; őt kértem, parancsnokát,
Kastélynak asszonyát, Mathildet ah
Mint kis gyerek kértem könnyek között,
Hogy védje az ártatlanságot, legyen
Ortalma szenvedőnek, a' szélid
Erkölcének. Ő megesküött a' keresztre,
Leány, megesküött ő, meg; hogy védeni
Fog tégedet mint öngyermekét,
'S lakásod itt oly' szent 's hitos leend,
Mint egyházban, hol isten van jelen.

Janka.

Hiszek szavadnak, mintha angyalok
Sugallnák azt, édes Loránd; ha te
Velem vagy kedves, nem, nem rettegek
Mélység felett álló kőszalakon,
Puszták 's vadon' silány hőmökjain,
Órvény' keringő vad hűlámain.
Melletted ah boldog vagyok Loránd,
Boldog, ha karjaid karolnak ált;
Boldog, ha kebleden nyugszik fejem;
Boldog, ha rám lövel pillantatod;
Boldog, ha hallom bájos hangodat.
Egész világ enyim, mivel te, te
Enyim vagy; mert egész világ szíved,
Mellyet bírok, — boldog, boldog vagyok.

Loránd.

Jövel te boldogságnak anyala
Melyemhez, a' ki azért szállal alá
Mennedből e' szegény silány 's fányar
Földünkre, hogy e' gyaszos könnyhúllatás

Mezőjén boldogságot, 's eltet, lehelje
Jövel világosságnak anyala,
Ki azért jövel te' égből a' napok
Közül, hogy te' sötét kis csillagon
E' földteken világoj, és sugar-
Özönt terjessz sötétség ejelm!
Te nap, te én napom, te mennyei boldogság!
Angyal, te istenségnek képe itt,
Alatt, melyemhez, jer! — tiéd szívem,
Lélkem tiéd, egész valóm tiéd!
Tegy, tegy, tegy egész boldoggá lányt enyim!
Vagy-e?

Janka.

Tiéd, örökre a' tiéd!
(Ált) karolják egymást.)

Loránd.

Atyám, jer, 's mond reánk áldásodat!

Hába.

En meg nem áldhatlak, — nem én — nem én!

Loránd.

Miért nem oh öreg? Hisz ő enyim,
Látod szerelmünket! Mint két ezüst
Hang' össz olvadtan, bajlón 's édesen
Hat szívre' oly' egyek vagyunk öreg,
Öreg jer, mond reánk áldásodat!

Hába.

Áldásom ah nem hat fel égre, — nem!

Loránd, Janka.

(bámultan Hábára néznek, — egyszerre)

Miért nem, ah miért nem, — szólj atyám!

Hába.

Lélkemben egy nagy, nagy titok fekütt,
Siromba nem viszem. Halljátok azt:

En nem vagyok, — tudd meg leány, — atyád.

(Loránd, Janka mint két kőszobor meg-
mередve állnak.)

Hába.

Ki felnevelni nekem ált adott,
Atyád az, — 's az Bibarcz!

Bibarcz megjelen.

Bibarcz.

Atyád

Im én vagyok, — 's Loránd fivéred.

Loránd, Janka bámulya nézi egymást,
végre egymás karjait közé hullnak, 's egy-
szerre igy kiáltanak fel.

Ah!

Testvérem, édes testvérem!

(Bibarcz lábaihoz borulnak.)

Atyánk!